

Archeologické léto 2023 – jak si stojíme po čtyřech letech?

Archeologické ústavy AV ČR v Praze a v Brně (ARÚ, ARÚB) již po čtvrté zaštitily celorepublikovou akci pro veřejnost s názvem Archeologické léto. Ve spolupráci s 59 institucemi jsme nabídli 104 archeologických lokalit nebo expozic. Ty si návštěvníci mohli prohlédnout v průběhu celkem 238 komentovaných prohlídek, jež se konaly od 20. června do 16. září tohoto roku. Hned první exkurze čtvrté sezony proběhla na místě nově odkrytého neolitického rondelu v Praze-Vinoři, jehož fotografie se stala také ústředním motivem letošních grafických materiálů (obr. 1). Nabídka pouhých dvou prohlídek byla dostatečně silnou motivací pro veřejnost k tomu, aby se oba termíny velmi rychle zaplnily. Obecně lze říci, že výrazně nižší počet komentovaných prohlídek v roce 2023 (v minulé sezoně jsme nabídli 285 exkurzí) způsobil mnohem vyšší obsazenost jednotlivých termínů – 77 % (na Moravě až 82 %).

Pro akci nepostradatelná byla opět spolupráce s médii a jejich podpora. V průběhu tří měsíců se v médiích objevilo 103 zpráv. Nejvíce jich bylo dne 14. června, v důsledku poskytnutí tiskové zprávy. Většinou se informace vyskytovaly na internetových platformách (59 %). Zásadní novinkou tohoto roku byl přechod na samostatné webové stránky Archeologického léta (AL). Stránky vytvořila společnost Effecto Creatives a jejich hlavní předností je zejména soustředění všech potřebných informací na jednom místě, včetně rezervačního systému. V předchozích letech si museli návštěvníci rezervace vytvářet prostřednictvím externí služby RESERVIO. Další nespornou výhodou je možnost filtrace zájmových lokalit dle konkrétního termínu nebo podle krajů. Vedle nových webových stránek byly hlavními zdroji informací již tradičně facebookové stránky obou Archeologických ústavů (FB ARÚB, FB ARÚP). Podařilo se nám také navázat spolupráci se zakladatelem facebookových stránek Archeologické léto (FB AL), které vznikly již v roce 2020 (avšak nikoliv z iniciativy ARÚ či ARÚB), a přesunout na tuto platformu všechna důležitá sdělení týkající se celé akce. Tato stránka má sama o sobě 360 sledujících, prostřednictvím všech tří stránek jsme oslovili přes 270 tisíc lidí. Snad díky přechodu na nové webové stránky nebo cílenějšímu oslovení přes sociální sítě bylo letos vytvořeno 5250 rezervací. Pro srovnání – v loňském roce si místa na prohlídkách rezervovalo 3896 zájemců. Je pravděpodobné, že se nejedná o tak vysoký nárůst nových návštěvníků, spíše o vyšší počet těch, kteří se opakovaně vrací a navštěvují různé typy lokalit. To potvrzuje také

vyšší počet účastníků soutěže, která pokračovala i v letošním roce (o soutěži viz Kosarová et al. 2022, 193).

Na Moravě bylo možné prohlédnout si v průběhu léta 41 lokalit či expozic. Nově se v nabídce objevila možnost prozkoumat známé Hradisko sv. Klimenta u Osvětiman (Slovácké muzeum v Uherském Hradišti), středověké tvrziště Částkov (Slovácké muzeum v Uherském Hradišti), hrad Melice (Muzeum Vyškovska), několik archeologických lokalit v okolí obce Slatinky na východních svazích Kosíře (Univerzita Palackého v Olomouci), Návštěvnícké centrum Brána do Římské říše (ARÚB), paleolitické osídlení Mohelno-Plevovce (obr. 2; ARÚB), hrad Freudenštejn (ARÚB), hradiště z doby bronzové v Brně-Obřanech (Ústav archeologické památkové péče Brno), středověké předměstí v Olomouci (Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci), okolí hradiska z doby bronzové u Velkých Opatovic (Muzeum regionu Boskovicka), hrad Brtnice (Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity), tzv. Švédské šance u Horních Moštěnic (Muzeum Komenského v Přerově) a expozici Pravěk Mohelnicka v Mohelnici (Vlastivědné muzeum v Šumperku). V rámci 84 komentovaných prohlídek navštívilo moravské lokality dle rezervačního systému celkem 1883 návštěvníků.

Jak si tedy stojí akce Archeologické léto po čtyřech letech své existence? Od roku 2020 stoupá každý rok počet nabízených lokalit a také institucí, které se chtějí do celorepublikové akce zapojit. Zdá se, že počet lokalit se nyní stabilizoval kolem čísla 100 pro celou ČR. V druhém a třetím roce jsme nabídli poměrně vyšší množství komentovaných prohlídek, což ovšem vedlo jen k nepatrnému zvýšení zájmu veřejnosti. Rostoucí číslo přímých rezervací koresponduje také s každoročním zvýšením počtu návštěvníků webových stránek z unikátních IP adres (pro konkrétní údaje viz Kosarová, Mařík 2020; Kosarová et al. 2021, 271; 2022, 192). Pro koordinátory akce byl překvapivě výrazný nárůst počtu rezervací právě v poslední, čtvrté sezoně (graf 1, 2), ačkoliv jsme nabídli o téměř 50 termínů prohlídek méně. Ukazuje se tak, že se zájemci z řad veřejnosti lze z časového hlediska pracovat mnohem efektivněji k prospěchu obou stran (menší časová náročnost pro archeology a početnější skupinky v terénu). Lze se pouze dohadovat, zda zapůsobily nové přehlednější stránky, nebo cílenější propagace na sociálních sítích; nejspíše kombinace obou faktorů.

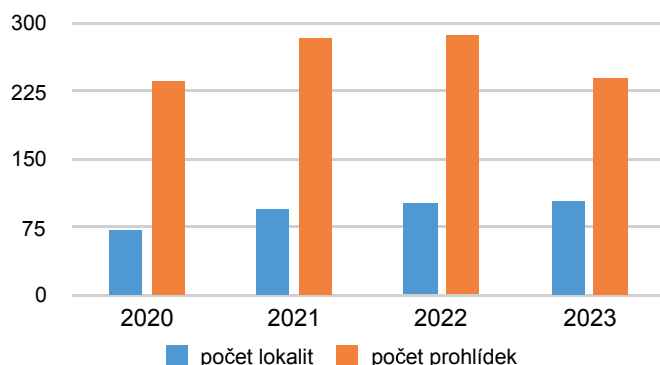
Obr. 1. Plocha zkoumaného neolitického rondelu v Praze-Vinoři v kontextu stávající zástavby. Foto J. Mařík.

Fig. 1. The area of the investigated Neolithic round in Prague-Vinoři in the context of existing built-up zone. Photo by J. Mařík.

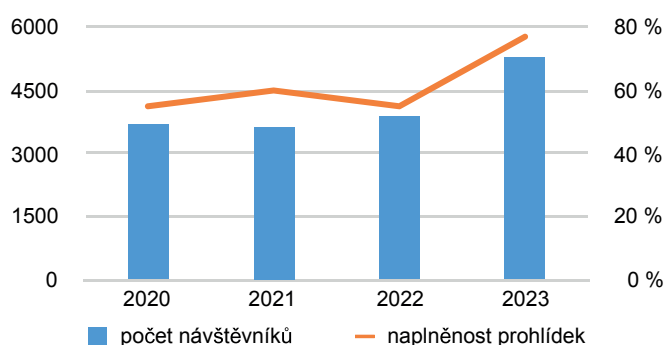
Obr. 2. Návštěvníci na dně vypuštěné přehradě při prohlídce paleolitické lokality Mohelno-Plevovce pod vedením Petra Škrdly. Foto J. Bartík.

Fig. 2. Visitors at the bottom of the drained dam during a tour of the Mohelno-Plevovce Paleolithic site led by Petr Škrdla. Photo by J. Bartík.

Graf 1. Počty lokalit a jejich komentovaných prohlídek v průběhu čtyř let konání akce Archeologické léto.

Graph 1. The number of sites and their guided tours during the 4 years of the Archaeological Summer event.

Graf 2. Sledování počtu rezervací na komentovaných prohlídkách Archeologického léta a ukazatel naplněnosti jednotlivých termínů prohlídek.

Graph 2. Tracking the number of reservations on guided tours of the Archaeological Summer and the indicator of the occupancy of individual tour dates.

Největší poděkování patří opět všem spolupracujícím organizacím a zejména jejich archeologům, kteří se uvolili stát se průvodci na „svých“ lokalitách.¹

Článek vznikl v rámci grantového projektu Archeologický informační systém ČR. Infrastruktura AIS CR je zapsána do Cestovní mapy velkých výzkumných infrastruktur ČR a jako stejnojmenný projekt je podporována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (identifikační kód LM2023031).

Poznámka

1 Organizace, které se v roce 2023 podílely na organizaci Archeologického léta abecedně: Archeologické muzeum Šatlava v České Lípě, Archeologický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Archeoskanzen pravěku Plzeň, Archeopark pravěku Všestary, Archevita, Dům přírody Moravského krasu, Dům přírody Českého ráje, Jeskyňářská skupina ČSS 6-01 Býčí skála, Masarykovo muzeum v Hodoníně, Moravské zemské muzeum, Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, Muzeum a galerie severního Plzeňska Mariánská Týnice, Muzeum Blanenska, Muzeum Brněnska, Muzeum Českého ráje v Turnově, Muzeum Cheb, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Muzeum Jindřichohradecka, Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, Muzeum Komenského v Přerově, Muzeum Kroměřížska, Muzeum města Ústí nad Labem, Muzeum Mladoboleslavska, Muzeum Novojičínska, Muzeum regionu Boskovicka, Muzeum T. G. M. Rakovník, Muzeum Těšínska, Muzeum

východních Čech v Hradci Králové, Muzeum Vysočiny Jihlava, Muzeum Vyškovska, Národní památkový ústav, Oblastní muzeum Praha-východ, Oblastní muzeum v Lounech, Ostravské muzeum, Oživená (pre)historie, Podřípské muzeum, Polabské muzeum, Poutní místo Stará Boleslav, Regionální muzeum a galerie v Jičíně – Muzeum hry, Regionální muzeum v Kolíně, Regionální muzeum v Mikulově, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, Spolek hradu Nový Šaumburk, Správa jeskyní České republiky, Středisko ekologické výchovy Libereckého kraje, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Univerzita Hradec Králové, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzita Karlova v Praze – Ústav pro archeologii, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra historie – sekce archeologie, Ústav archeologické památkové péče Brno, Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, Vlastivědné muzeum v Šumperku, Vojenské lesy a statky ČR – DIVIZE MIMOŇ, Vojenský historický ústav Praha, Východočeské muzeum v Pardubicích – Zámek Pardubice, Západočeská univerzita v Plzni – Filozofická fakulta.

Literatura

AL: *Archeologické léto*, 2023 [online]. Effecto Creatives [cit. 15. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.archeologickeleto.cz/>.

FB AL: Archeologické léto [online]. In: *Facebook* [cit. 20. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/archeologickeleto>.

FB ARÚB: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. [online]. In: *Facebook* [cit. 15. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Archeologicky.ustav.Brno>.

FB ARÚP: Archeologický ústav AV ČR, Praha [online]. In: *Facebook* [cit. 15. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/aru.avcr.praha>.

Kosarová, Z., Mařík, J. 2020: Archeologické léto – série komentovaných prohlídek archeologických lokalit. *Přehled výzkumů* 61(2), 197–199. Dostupné také z: <https://www.arub.cz/wp-content/uploads/Varia-1.pdf>.

Kosarová, Z., Zannikos, J., Mařík, J., Poláček, L. 2021: Archeologické léto 2021 – začínající tradice nebo „koronavirová“ aktivita? *Přehled výzkumů* 62(2), 271–273. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/62_2_08.pdf.

Kosarová, Z., Zannikos, J., Mařík, J. 2022: Ohlédnutí za Archeologickým létem 2022. *Přehled výzkumů* 63(2), 192–194. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-63_2-05.pdf.

Summary

Archaeological Summer 2023 – How are we doing after 4 years?

Within the 4th year of the Archaeological Summer event, we offered the public in the Czech Republic a chance to visit 104 archaeological sites or exhibitions on 238 guided tours. This is almost 50 dates less than in the previous year. However, the occupancy of the tours increased to 77% this year. A new website was created for the Archaeological Summer in 2023 with its own reservation system and the ability to clearly filter the tours offered by date or region. The number of visitors to locations and exhibitions reached a high number of 5,250 reservations.

Zdenka Filipová, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Kristina Zannikos, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

Výstava Kouzlo stavebních technologií předrománské architektury mikulčicko-kopčanské aglomerace

Počátky předrománského stavebního stylu spadají na našem území zhruba do začátku 9. století po Kr., kdy se zde poprvé od dob Římanů setkáváme s kamennými konstrukcemi stavěnými za pomoci vápenné malty. Kamenná architektura zděná na vápennou maltu je asi nejvýmluvnějším dokladem dobového významu mikulčicko-kopčanské aglomerace jako předního mocenského a církevního centra vojvodského Moravy 9. století. Deset kostelů – dosud v jeho areálu objevených – představuje pramenné bohatství a cenný materiál pro archeologický, historický, uměnovědný i stavebně-technologický výzkum předrománské architektury. Jestliže k otázce formy, původu a bližšího datování velkomoravských kostelů se počínaje 50. lety minulého století odvíjely obsáhlé vědecké diskuse, pole interdisciplinárního studia stavebních materiálů a technologií zůstalo až na výjimky neprobádané. Právě na tuto druhou, a velmi perspektivní oblast poznání se zaměřuje projekt *Předrománská architektura Velké Moravy: prameny, analýzy, souvislosti*, podpořený v rámci programu Strategie AV21 Akademie věd ČR, konkrétně výzkumného programu *Anatomie evropské společnosti, historie, tradice, kultura, identita* (Poláček et al. 2022). Hlavním výstupem projektu za rok 2023 se stala výstava *Kouzlo stavebních technologií předrománské architektury mikulčicko-kopčanské aglomerace*, otevřená v době od 3. června do 17. listopadu 2023 v návštěvnickém centru NKP Slovanské hradiště v Mikulčicích. Výstava čerpala z výsledků několikaleté spolupráce archeologů, stavebních technologií a odborníků z oblasti geologie, geochemie, mineralogie a petrografie. Z řešitelů projektu se skládal i autorský kolektiv výstavy: Lumír Poláček (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.), Jana Maříková Kubková (Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.), Peter Baxa (Pamiatkový úrad Slovenskej republiky), Jan Válek (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. – ÚTAM AV ČR), Petr Kozlovce (ÚTAM AV ČR), Kristýna Kotková (ÚTAM AV ČR) a Antonín Přichystal (Přírodovědecká fakulta MU). Autorkou grafického řešení výstavy je Alena Poláčková.

Po formální stránce šlo o panelovou výstavu, doplněnou výběrem originálních hmotných nálezů. Panelovou část výstavy tvořilo šest velkoformátových posterů se základními informacemi k archeologické a stavebně-technologické stránce mikulčické zděné architektury. Jednotlivé postery představily postupně následující témata: charakteristiku souboru zděných staveb 9. století z Mikulčic a Kopčan, stav jejich výzkumu a dochování (poster 1), přehled stavebních typů zděné architektury na lokalitě – kostelů a halové stavby – včetně jejich bližší interpretace (poster 2), další stavby – objekty postavené z kamene, ale bez použití malty (fortifikace) nebo naopak dřevěné stavby zbudované za pomoci vápenné malty („hrázděné“ konstrukce, lité maltové podlahy) (poster 3), dále význam vápna jako univerzálního pojiva malt, způsob jeho získávání a zpracování (poster 4) a konečně otázku hledání zdrojů jednotlivých druhů stavebního kamene použitého v Mikulčicích (poster 5) a Kopčanech (poster 6).

Druhou část výstavní instalace tvořil jednak výběr originálních hmotných dokladů stavebních činností získaných při terénním výzkumu v Mikulčicích, jednak vzorky hornin použitých jako stavební materiál mikulčických kamenných objektů. V případě originálních nálezů byly kromě řady drobných fragmentů zdiva, malty, lité maltové podlahy, omítek nebo štuků vystaveny dva objemné exponáty. První z nich, unikátně zachovaný blok omítky

2. kostela o rozměrech cca 1 × 2 m, vyzvednutý při terénním výzkumu v 50. letech, nově zrestaurovaný a fixovaný v dřevěném rámu, umožnil názorně dokumentovat podobu a kvalitu vápenných omítek mikulčických kostelů včetně typické struktury zdiva otisknuté na rubní straně omítkového bloku. Druhým objemným exponátem byl originál v podstatě jediného v Mikulčicích nalezeného kamenného architektonického článku, a sice pískovcové hlavice pilíře charakteristického kónického tvaru, která mohla být součástí stavební podoby baziliky. Mezi vystavenými exponáty nechybí ani část unikátní podlahy 9. kostela s výzdobou napodobující mozaiku (viz geometrický motiv na obr. 1). Součástí druhé části výstavy byly i haptické exponáty v podobě konkrétních druhů kamenné suroviny použité při stavbě mikulčických kostelů.

Z věcných témat pojednaných na výstavě jmenujme alespoň některé. První z nich se týká dochování zděných staveb: na rozdíl od Mikulčic, kde reliktů v podstatě všech staveb mají podobu pouhého otisku – tzv. „negativu“ – základového zdiva, kostel sv. Markéty Antiochijské v Kopčanech se dochoval v plné hmotě obvodového zdiva a klenby presbytáře, jež dovoluje doplnit naše znalosti velkomoravské zděné architektury o řadu detailních zjištění. Druhým vybraným tématem může být hodnocení funkce zděných staveb, kde vystupují zejména dva výjimečné objekty – 3. kostel neboli bazilika a halová stavba, označovaná tradičně jako „palác“. Obě stavby reprezentují nejvyšší ambice soudobé moravské architektury a dovolují uvažovat o jejich spojení s panovnickou mocí, v případě baziliky pak s pravděpodobnou funkcí biskupského, eventuálně klášterního kostela. Třetí vybrané téma reprezentují dřevěné prvky použité ve zděných

Obr. 1. Výřez plakátu výstavy s motivem imitace mozaiky na podlaze 9. kostela v Mikulčicích. Kresba M. Housková, grafika A. Poláčková.

Fig. 1. Detail of exhibition poster with motif of mosaic imitation on floor of Church No. 9 in Mikulčice. Drawing by M. Housková, graphic by A. Poláčková.

konstrukcích nebo naopak aplikace malty na dřevěné konstrukce nadzemních objektů. Oba jevy, doložené u řady staveb v širším prostoru mikulčických sakrálních staveb, demonstrují význam vápenných technologií v tradiční „dřevěné“ stavební kultuře moravských Slovanů 9. století, a to z hlediska jak stavebně-technologického, tak reprezentačního. Poslední vybrané téma se týká hledání zdrojů surovin na stavbu zděných objektů. Nové průzkumy a exaktní analýzy potvrzují závěry dnes již klasických studií J. Štelcla a J. Tejkala (Štelcl, Tejkal 1963; 1967), které lokalizovaly zdroje stavebního kamene do širšího okolí Holíče a Skalice v dnešní slovenské části zázemí velkomoravské aglomerace Mikulčice-Kopčany. Aktuální výzkumy se přednostně zaměřují jednak na bližší lokalizaci lomů na stavební kámen, jednak na určení zdroje vápence pro potřeby pálení vápna a následnou přípravu malty. V prvním případě se jako nejpravděpodobnější zdroje stavebního materiálu jeví polohy Hřebeň a Šibenica v Holíči (písčité a lumachelové vápence) a oblast flyšového pásma jihovýchodně od Skalice (pískovce s kalcitickým tmelem). V druhém případě – hledání zdrojů vápna – se ukazuje jako málo pravděpodobné využití vápenců z Pavlovských vrchů, a spíše se nabízí původ v přibližně stejné oblasti, kde předpokládáme zdroje stavebního kamene (Holíč, Skalica, Sudoměřice). Přesnější určení původu vápence by měly v budoucnu osvětlit geochemické analýzy. Lokalizace ložisek stavebního materiálu je důležitá mimo jiné z hlediska poznání hospodářských vztahů mojmírovské Moravy spojených s distribucí strategických surovin, mezi něž stavební kámen i vápno zajisté patřily.

Literatura

Poláček, L., Válek, J., Maříková Kubková, J., Baxa, P., Skružná, O., Kozlovce, P., Kotková, K., Frankeová, D., Viani, A. 2022: Předrománská architektura Velké Moravy: prameny, analýzy, souvislosti (zpráva o workshopu 2022). *Přehled výzkumů* 63(2), 194–196. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-63_2-05.pdf.

Štelcl, J., Tejkal, J. 1963: Petrografický příspěvek k výzkumu velkomoravského hradiště Mikulčic. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Purk. Brunensis* IV(1), *Geologia*, 1–27.

Štelcl, J., Tejkal, J. 1967: Petrografický příspěvek k archeologickému výzkumu velkomoravského hradiště Mikulčice. *Archeologické rozhledy* XIX(1), 54–63. Dostupné také z: <https://lurl.cz/Wus3K+>.

Summary

The Magic of Construction Technologies of Pre-Romanesque Architecture in the Mikulčice-Kopčany Agglomeration Exhibition

The exhibition that was open from 3 June to 17 November 2023 in the Visitor Centre of the Slavic Fortified Settlement in Mikulčice National Cultural Monument drew on the results of collaboration between archaeologists, construction technologists and geology, geochemists, mineralogy and petrography experts over the course of several years. The exhibition took the form of a panel installation accompanied by a selection of material finds. The panel part of the exhibition was composed of six large-format posters presenting basic information on the archaeological and construction-technological side of Mikulčice masonry architecture. The second part of the exhibition installation featured a selection of original material relics of construction activities acquired during an excavation in Mikulčice, as well as samples of the stone used as a building material for the Mikulčice masonry buildings. An important part of the exhibition was the topic related to the search for sources of raw materials for the construction of masonry buildings in Mikulčice: building stone and limestone for burning lime to prepare mortar. These questions are important, among other things, for gaining insight into the economic relations in Mojmírid Moravia linked to the distribution of strategic raw materials, among which building stone and lime certainly belonged. The exhibition was the main output of the *Great Moravian Pre-Romanesque Architecture: Sources, Analyses, Contexts* project supported by the Czech Academy of Sciences' Strategy AV21 programme for 2023.

Lumír Poláček, *Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.*

Projekt SEADDA: jak na bezpečnou archivaci archeologických dat v digitálním světě

Ve dnech 6.–8. června 2023 proběhlo v prostorách Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., závěrečné setkání projektu *Saving European Archaeology from the Digital Dark Age* (SEADDA, obr. 1). Na projektu se v letech 2019–2023 podíleli odborníci a odbornice zabývající se správou a uchováváním dat v archeologii z více než třiceti převážně evropských zemí. Za Českou republiku se projektu účastnily Archeologické ústavy AV ČR v Brně a Praze, provozovatelé Archeologického informačního systému České republiky (AIS CR), který integruje digitální zdroje české archeologie již od roku 2016.

Digitalizace společnosti nemíjí ani archeologii a její benefity pro rozvoj a růst oboru jsou evidentní. Přináší s sebou také každodenní generování nových dat ve velmi různorodých formátech, s kterými je nakládáno velmi různorodými způsoby. Budeme však schopni s nimi v budoucnu pracovat, a budeme o jejich existenci v digitálním prostoru vůbec vědět? Účastníci projektu SEADDA jsou přesvědčeni, že pokud nemá být budoucnost „dobou digitálního temna“, je potřeba si tyto otázky klást už nyní. Jejich přesvědčení vychází ze zkušeností, které mají se správou dat v různých evropských institucích, které se sběru

a kurátorství dat v archeologii věnují. Jednou zničené archeologické situace v terénu nelze znovu nahradit a archeologické dědictví v krajině je konečné. Proto je řádné uložení a dlouhodobé uchování (long-term preservation) datového záznamu a souvisejících informací klíčové jak pro rozvoj vědy, tak pro ochranu kulturního dědictví.

Náplň projektu byla realizována v rámci čtyř hlavních tematických pracovních skupin, které se zabývaly (1) správou archeologických dat, (2) plánováním archivace, (3) standardy, osvědčenými postupy a jejich diseminací a (4) využitím a opakovaným použitím (*reuse*) archeologických dat. Hlavním a dlouhodobým přínosem projektu bylo vytvoření platformy, na níž se zformovala mezinárodní komunita odborníků a odbornic zabývajících se správou archeologických archivů, která sdílí svoje zkušenosti, provádí průzkumy současného stavu a na základě jejich vyhodnocení formuluje standardy a doporučení. Projekt spojil partnery s různorodou úrovní expertízy a těm méně zkušeným nabídl školení a sdílení zkušeností, jak při zakládání a vedení digitálních archivů postupovat. Podpořil tím proces sjednocování úrovně digitalizace archivů v jednotlivých zemích Evropy.

Hlavním publikačním výstupem projektu byla tři tematická vydání časopisu *Internet Archaeology*. Číslo 58 *Digital Archiving in Archaeology: State of the Art* (Richards et al. eds. 2021) je výstupem ze setkání v Göteborgu, kde jednotliví partneři referovali o stavu archivace ve svých zemích. Články dokládají, že situace vycházející z různého historického ukotvení a organizace archeologie jako oboru v systémech státních správ jednotlivých zemí je variabilní, a současná úroveň digitalizace velmi nejednotná; daná tematika je shrnuta v předmluvě citovaného čísla časopisu. Vydání bylo realizováno ve spolupráci s *Europae Archaeologiae Consilium*, jehož pracovní skupina Archeologické archivy se tématu formulace standardů archivace v archeologii dlouhodobě věnuje, viz série *EAC Guidelines*, v jejímž rámci vyšly příručky k dobré praxi v archivování (Perrin et al. 2014) a selekci v archeologii (Oniszczuk et al. 2021).

Číslo 63 *Digital Archiving in Archaeology: Additional State of the Art and Further Analyses* (Jakobsson et al. eds. 2023) navazuje na mapování stavu archivace a obohacuje seznam o několik dalších zemí. Navíc přináší dvě studie, které se věnují analýzám současného stavu archivace v Evropě (Novák et al. eds. 2023; Seaton et al. 2023). Novák et al. 2023 vyhodnocuje průřezem v 27 zemích Evropy, který dokládá nepoměr mezi hodnotou archeologických dat a váhou jim přiřádanou, resp. z ní vyplývající úrovní ochrany, která je archivům (digitální) archeologické dokumentace poskytována. Seaton et al. 2023 pak analyzuje současné standardy a bariéry využívání a znovu používání archeologických dat s cílem postihnout způsoby, jak optimalizovat digitální archivy a uživatelská rozhraní, aby se maximalizovalo využívání a opětovné použití archeologických dat, a také prozkoumat, jak mohou archeologické digitální archivy lépe reagovat na potřeby uživatelů. Číslo 64 časopisu *Internet Archaeology International Data Aggregation for Archaeological Research and Heritage Management: the ARIADNE experience* (Aspöck, Richards eds. 2023) se pak věnuje agregaci a zveřejňování archeologických dat, které je umožněno díky komplementárnímu projektu *Advanced Research Infrastructure for Archaeological Data Networking in Europe – plus* (ARIADNEplus; více viz Lečbychová et al. 2022).

Výzkum provedený v rámci projektu SEADDA zjistil v oboru archeologie značné nerovnosti v dostupnosti expertízy a existenci digitálních infrastruktur v jednotlivých zemích Evropy. Několik partnerských zemí projektu má dobře zavedená profesionální úložiště, která poskytují otevřený přístup k národním

archeologickým evidencím a výzkumným datům. V mnoha jiných zemích je ale online přístup jen velmi omezený, nebo dokonce žádný. I tam, kde existuje snaha jej zajistit, není vždy dostatek zdrojů k vytvoření potřebných systémů. Výsledky výzkumu poukazují na to, že archeologie nemusí být v dostatečné míře schopná svá data spravovat dle FAIR principů a hrozí jí, že dostatečně nezachytí současné trendy v přístupu k vědeckému poznání a jeho sdílení (Open Science, FAIR data apod.) Komunita zformovaná v rámci projektů SEADDA a ARIADNEplus v současné době pokračuje v práci pod záštitou nově ustavené mezinárodní neziskové organizace ARIADNE Research Infrastructure AISBL (ARIADNE RI). I díky spolupráci členů projektů SEADDA a ARIADNEplus byl vytvořen a naplněn daty Portál ARIADNE, který funguje jako platforma pro zpřístupnění archeologických dat v režimu Open Access pro všechny, a pomáhá tak situaci v mezinárodním měřítku řešit. V návaznosti na projekt SEADDA byl v rámci výzvy COST Innovators Grant podpořen projekt *Sharing Heritage and Archaeological Data Effectively* (SHADE). COST Innovators Grant projekty usnadňují v navazujícím roce po ukončení původního COST projektu uvést výsledky výzkumu do praxe, a zvýšit tak praktické dopady a přínosy pro společnost. Cílem projektu SHADE je proto nastavení udržitelného business modelu fungování ARIADNE RI.

Projekt *Sharing Heritage and Archaeological Data Effectively* poskytne prostor nejen pro rozšíření okruhu poskytovatelů dat a rozvoj Portálu ARIADNE, ale zejména pomůže společensky i ekonomicky ukotvit fungování ARIADNE RI a posílit její pozici jakožto jediné fungující mezinárodní výzkumné infrastruktury pro archeologii.

Literatura

- Aspöck, E., Richards, J. D. (eds.) 2023:** International Data Aggregation for Archaeological Research and Heritage Management: the ARIADNE experience. *Internet Archaeology* 64 [online]. [cit. 2023-11-1]. <https://doi.org/10.11141/ia.64.1>. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue64/>.
- AIS CR:** Archeologický informační systém České republiky [online]. © 2023 AIS CR. [cit. 2023-11-1]. Dostupné z: <https://www.aiscr.cz/>.
- ARIADNEplus:** ARIADNEplus [online]. [cit. 2023-11-1]. Dostupné z: <https://ariadne-infrastructure.eu/>.
- ARIADNE Portal:** ARIADNEplus [online]. © 2023 the ARIADNE plus partners. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://portal.ariadne-infrastructure.eu/>.
- ARIADNE RI:** The ARIADNE Research Infrastructure AISBL [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.ariadne-research-infrastructure.eu/>.
- Jakobsson, U., Novák, D., Richards, J. D., Štular, B., Wright, W. (eds.) 2023:** Digital Archiving in Archaeology: Additional State of the Art and Further Analyses. *Internet Archaeology* 63 [online]. [cit. 2023-11-1]. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue63/>.
- Lečbychová, O., Novák, D., Kosarová, Z. 2022:** ARIADNE – výzkumná infrastruktura ve službách mezinárodní archeologické komunity. *Přehled výzkumů* 63(1), 214–216. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-63_1_12_x.pdf.
- Novák, D., Oniszczuk, A., Gumbert, B. 2023:** Digital Archaeological Archiving Policies and Practice in Europe: the EAC call for action. *Internet Archaeology* 63 [online]. [cit. 2023-11-1]. <https://doi.org/10.11141/ia.63.7>. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue63/7/>.
- Oniszczuk, A., Tsang, C., Brown, H. D., Novák, D., de Langhe, K. 2021:** *Guidance on selection in archaeological archiving*. EAC Guidelines 3. Namur: Europae Archaeologiae Consilium. Dostupné také z: https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/_files/ugd/881a59_9ca3df05c91f41a68a71d0f3c66a638c.pdf.

Obr. 1. Závěrečné setkání projektu Saving European Archaeology from the Digital Dark Age na půdě Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Foto T. Pavloň.

Fig. 1. Final meeting of the Saving European Archaeology from the Digital Dark Age project at the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno. Photo by T. Pavloň.

- Perrin, K., Brown, D. H., Lange, G., Bibby, D., Carlsson, A., Degraeve, A., Kuna, M., Larsson, Y., Pálsdóttir, S. U., Stoll-Tucker, B., Dunning, C., Rogalla von Bieberstein, A. 2014: *The Standard and Guide to Best Practice in Archaeological Archiving in Europe*. EAC Guidelines 1. Namur: Europae Archaeologiae Consilium. Dostupné také z: https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/_files/ugd/881a59_8f64941804054368bffd6038baf912d9.pdf.
- Richards, J. D., Jakobsson, U., Novák, D., Štular, B., Wright, H. (eds.) 2021: Digital Archiving in Archaeology: The State of the Art. *Internet Archaeology* 58 [online]. [cit. 2023-11-1]. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue58/>.
- SEADDA: Saving European Archaeology from the Digital Dark Age [online]. © 2023 SEADDA [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.seadda.eu/>.
- Seaton, K.-L., Laužikas, R., McKeague, P., Moitinho de Almeida, V., May, K., Wright, H. 2023: Understanding Data Reuse and Barriers to Reuse of Archaeological Data. A quality-in-use methodological approach. *Internet Archaeology* 63 [online]. [cit. 2023-11-1]. <https://doi.org/10.11141/ia.63.8>. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue63/8/index.html>.

Summary

The SEADDA project: how to securely archive archaeological data in the digital world

On 6–8 June 2023, the final meeting of the Saving European Archaeology from the Digital Dark Age (SEADDA; Fig. 1) project took place on the premises of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno. In 2019–2023, experts involved in the management and preservation of data in archaeology from more than thirty mainly European countries participated in the project. On behalf of the Czech Republic, the Institutes of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno and Prague,

operators of the Archaeological Information System of the Czech Republic (AIS CR), which has been integrating digital sources of Czech archaeology since 2016, participated in the project.

The digitisation of society has not avoided even archaeology, and its benefits for the development and growth of the field are evident. It also entails the daily generation of new data in very diverse formats, which are handled in very different ways. But will we be able to work with them in the future and will we even know about their existence in digital space? SEADDA project participants are convinced that if the future is not to be a ‘digital dark age’, these questions need to be asked now. The content of the project was implemented within four main thematic working groups, which dealt with (1) stewardship of archaeological data, (2) planning for archiving, (3) preservation and dissemination best practice, and (4) use and re-use of archaeological data.

The main publication output of the project was three thematic issues of the *Internet Archaeology* journal. Issue 58 *Digital Archiving in Archaeology: State of the Art* (Richards et al. eds. 2021), Issue 63 *Digital Archiving in Archaeology: Additional State of the Art and Further Analyses* (Jakobsson et al. eds. 2023) and Issue 64 *International Data Aggregation for Archaeological Research and Heritage Management: the ARIADNE experience* (in collaboration with Europae Archaeologiae Consilium and the ARIADNEplus project (Aspöck, Richards eds. 2023).

The *Sharing Heritage and Archaeological Data Effectively* project was supported as part of the COST Innovators Grant call. It will build on the previous results of the work achieved within the SEADDA project and the ARIADNEplus project and will help to socially and economically anchor the functioning and strengthening of the position of the ARIADNE Research Infrastructure AISBL (ARIADNE RI) non-profit organization as the only functioning international research infrastructure for archaeology.

Olga Lečbychová, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Proces prohlášení archeologických kulturních památek a archeologických památkových rezervací

Ochrana archeologického dědictví je v porovnání se zbytkem památkové péče specifická tím, že část archeologických nálezů je v průběhu archeologických výzkumů vyzvednuta z původního prostředí a přemístěna. O to důležitější roli hraje památková ochrana *in situ*, která z pohledu současné právní úpravy může mít podobu institutů kulturní památky a památkové rezervace s předmětem ochrany spočívajícím v archeologické podstatě, nebo ji lze zahrnout i pod ostatní kulturní památky či plošně chráněná území dle zákona o státní památkové péči. Tyto nástroje slouží k maximálnímu možnému zachování a ochraně prvků (nejen) archeologického dědictví na původním místě, a to v souladu s požadavkem tzv. Maltské konvence (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 99/2000 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidované). Ne všechny prvky archeologického dědictví však lze formou prohlášení za kulturní památku chránit, jelikož značná část leží stále pod zemí, dosud neodhalena a nepoznána. Dle zákona jsou za kulturní památky prohlášovány movité a nemovité věci, které

- jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

- mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem (Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 2).

I tímto způsobem zákonodárce naplňuje veřejný zájem na ochraně kulturního dědictví jako složky životního prostředí, veřejný zájem na jeho zachování, zpřístupňování a další uplatnění tak, jak deklaruje v zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 odst. 1).

Cílem článku je představit celý proces prohlášení archeologické kulturní památky a archeologické rezervace, nejedná se však o vyčerpávající analýzu aktuálního stavu památkové ochrany archeologického dědictví v České republice. V první části je pozornost věnována právním náležitostem, následně je popsána příprava samotného návrhu, následky nesouhlasu vlastníků dotčené nemovitosti a proces zrušení prohlášení kulturní památky. Část věnovaná kulturním památkám končí náhledem na aktuální stav prohlášení archeologických kulturních památek.

Druhá část textu se zaměřuje na problematiku archeologických památkových rezervací, nástroje ochrany, který není v poslední době adekvátně využíván. Pozornost je opět věnována procesu prohlášení a aktuálnímu stavu. Na závěr jsou stručně prezentovány vize památkové ochrany archeologického dědictví pro následující období.

Proces prohlašování kulturních památek

Věci splňující nároky výše uvedené podmínky prohlašuje za kulturní památku Ministerstvo kultury České republiky (dále jen Ministerstvo) *ex officio* (z moci úřední). Podnět¹ na prohlášení může dát kdokoli (Zidek et al. 2019, 13). Obecně lze tedy konstatovat, že iniciace procesu prohlášení je dostupná širokému okruhu subjektů. Výjimku představuje pouze prohlašování archeologických nálezů, kdy zákon vyžaduje návrh ze strany Akademie věd České republiky (dále jen AV ČR; Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 3 odst. 1). Omezení subjektů se jeví poněkud nelogické, ani důvodová zpráva k zákonu o státní památkové péči toto omezení nevysvětluje. Zákon tak prohlašování archeologických nálezů za kulturní památky komplikuje, když je k podávání podnětů legitimován pouze jediný subjekt. V případě snahy o ochranu archeologického dědictví musí všechny ostatní odborné organizace a jiné osoby své případné návrhy postupovat AV ČR, což se prakticky děje skrze Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., a Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i. Ty pravidelně vyzývají k navrhování vhodných adeptů na prohlášení, a následně je také zpracovávají do finální podoby návrhu, který AV ČR zasílá Ministerstvu. Uvedeným postupem by měla být zabezpečena vysoká odbornost a adekvátnost podávaných návrhů.

Po zahájení řízení si ministerstvo vyžádá vyjádření – které nemá povahu závazného stanoviska (Zidek et al. 2019, 17) – krajského úřadu a obecního úřadu s rozšířenou působností, dále pak informuje vlastníka dotčené věci či stavby o návrhu či úmyslu věc prohlásit za kulturní památku. Ten má samozřejmě možnost seznámit se s podnětem a k věci se vyjádřit. V průběhu řízení je navíc vlastník povinen předmětnou věc či stavbu chránit před poškozením, zničením či odcizením, a dále pak oznámit ministerstvu každou zamýšlenou či uskutečněnou změnu vlastnictví, správy či užívání (Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 3 odst. 2, odst. 3). Nad rámec uvedeného si může Ministerstvo vyžádat také vyjádření odborných, vědeckých nebo uměleckých organizací (Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 2).

Ministerstvo v řízení provádí dokazování, které není limitováno pouze na výše uvedená vyjádření. Důkazem může být také odborná, kupř. encyklopedická literatura, Ministerstvo může také pověřit Národní památkový ústav obhlídkou nebo vědeckou dokumentací předmětné věci. Je však potřeba zmínit, že v případě nesouhlasu vlastníka s obhlídkou nemovitosti, která je jeho obydlem, nelze vstup do ní vynutit.

Na konci řízení ministerstvo o výsledku vyrozumí vlastníka, krajský úřad, obecní úřad s rozšířenou působností a také AV ČR. Za předpokladu, že ministerstvo předmětnou věc prohlásilo za kulturní památku, může v rozhodnutí uvést, že výslovně uvedené stavby se kulturní památkou nestávají, a to navzdory tomu, že se kulturní památkou stal pozemek, na kterém stojí (Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 3 odst. 4). Toto ustanovení může mít své uplatnění právě v případě prohlašování nemovitých archeologických nálezů za kulturní památku – archeologická lokalita jako celek bude za památku prohlášena právě skrze pozemky, na kterých se rozkládá, moderní stavby však již součástí kulturní památky nebudou. Příkladem lze uvést kulturní památku Hradisko „Starý zámek“ v Lulči, které se rozkládá na více než 600 pozemcích, rodinné domy a rekreační stavby však pochopitelně součástí této významné pravěké sídelní a funerální jednotky nejsou (NPÚ-1: Hradisko „Starý zámek“; NPÚ-2: Hradiště Starý Zámek; NPÚ-3: Hrad Luleč).

Návrh na prohlášení archeologické kulturní památky

V praxi tedy návrhy na prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku vytváří, nebo (v případě předešlého podání ze strany jiné organizace) finalizují, Archeologické ústavy AV ČR. Zákon žádné speciální požadavky na obsah návrhu nestanovuje, proto se uplatňují základní náležitosti podání stanovené správním řádem:

- z podání musí být zřejmé, kdo jej činí, jaké věci se týká a co se navrhuje,
- podání musí obsahovat označení správního orgánu, jemuž je určeno (v tomto případě Ministerstva kultury ČR),
- podpis osoby, která jej činí (Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, § 37).

Odborný archeologický aspekt do přípravy návrhu vstupuje v rámci zodpovězení otázek, jaké věci se podání týká, a co se navrhuje. Archeologický nález musí být dostatečně konkrétně identifikován, aby nebyl zaměnitelný. Tento popis může obsahovat vnější charakteristiky (stav dochování, poškození, popis dílčích prvků), které jsou doloženy jeho fotografickou dokumentací. Běžně jsou součástí také odborné informace kupř. o jeho datování, typologickém určení apod. V rámci popisu památky bývají prezentovány také informace o provedených archeologických výzkumech, které se předmětné věci dotkly. Nemovité nálezy lze dostatečně přesně identifikovat pomocí polohy, a to jak dotčeným parcelním číslem, tak i GPS koordinátami. Tyto informace jsou navíc následně pro Ministerstvo nepostradatelné pro správné vymezení plošného rozsahu ochrany. Součástí návrhu jsou proto v těchto případech také mapové podklady dokládající rozsah památky.

Následně je potřeba v návrhu vysvětlit význam dané věci a odůvodnit potřebu ochrany. Prohlášení věci za kulturní památku je v mnoha ohledech zásahem do vlastnických práv vlastníka, tedy střetem veřejného a soukromého zájmu. Případný zásah by neměl být nepřiměřený, proto je právě tato část návrhu zásadní. Většinou zde návrh reflektuje analogické kulturní památky v rámci regionu či České republiky a odůvodňuje význam a výjimečnost dotčené věci. Dále pak by zde měl návrh vysvětlit, jaký další přínos bude ochrana mít například pro vědecké bádání či laickou veřejnost.

Na závěr je potřeba navrhnout konkrétní podmínky ochrany. V souvislosti s nemovitými archeologickými nálezy lze uvažovat zejména o omezení stavební či hospodářské činnosti, která by mohla kulturní památku poškodit. V této části je také prostor navrhnout možné formy prezentace kulturní památky veřejnosti.

Jak upozorňují sami pracovníci Ministerstva, důležité je vhodně zvolit jazyk návrhu. Navzdory tomu, že materiál obsahuje odborné informace, neměl by návrh dosahovat úrovně plně odborného textu; posuzovat ho a vyjadřovat se k němu totiž nebudou vždy pouze osoby znalé oboru. Úroveň by se tedy měla pohybovat někde na rozmezí odborného a populárně naučného textu.

Když vlastníci nesouhlasí

Jak již bylo naznačeno, prohlášení věci za kulturní památku je zásahem do vlastnického práva jejího majitele. V případě movitých archeologických nálezů je vlastníkem kraj, obec nebo stát, lze tedy předpokládat zájem těchto subjektů na jejich ochraně.² V případě nemovitých archeologických nálezů jsou však často vlastníky soukromé osoby, které mohou pocítit omezení ve využívání věci. Lze tedy očekávat jejich nesouhlas s prohlášením.

Jelikož je Ministerstvo ústředním orgánem památkové péče, nelze se proti jeho rozhodnutí odvolat. Nástrojem na obranu je tak tzv. rozklad, o kterém v tomto případě rozhoduje ministr kultury. Návrh na rozhodnutí předkládá ministrovi rozkladová komise s nejméně pěti členy. Komisi jmenuje ministr, přičemž většinu by měli tvořit odborníci, kteří nejsou zaměstnaní na ústředním

orgánu památkové péče, tedy na Ministerstvu kultury ČR. V řízení o rozkladu může ministr:

- původní rozhodnutí zrušit nebo změnit, pokud se tím plně vyhoví rozkladu a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků řízení,³ ledaže by s tím všichni dotčení účastníci souhlasili,
- rozklad zamítnout (Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, § 153).⁴

V případě, kdy by nespokojenost některého účastníka přetrvala i po rozhodnutí o rozkladu, mohl by se bránit žalobou ve správním soudnictví. Podobným a mediálně známým případem, který se týká nikoliv kulturní památky, nýbrž problematiky prohlášení památkových zón, je nesouhlas Magistrátu města Brna s vyhlášením nových památkových zón na území města Brna (Kremr 2023). Výsledek není dosud znám.

Zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku

Krátce se lze dotknout také opačného postupu, tedy zrušení prohlášení věci za kulturní památku. Okruh subjektů, které mohou proces iniciovat, je v případě archeologických nálezů širší než při jejich prohlašování. Žadatelem může být vlastník kulturní památky nebo osoba, která prokáže, že má na zrušení prohlášení právní zájem. V žádosti musí být uveden název kulturní památky a rejstříkové číslo Ústředního seznamu, umístění a bližší určení kulturní památky, vlastnické vztahy, zdůvodnění žádosti a informativní fotografie (Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, § 7 odst. 1). Ministerstvo může řízení opět zahájit i z moci úřední, podnětem pro tento postup může být podání jakékoliv osoby. Zahájení řízení tedy není vázáno na podání AV ČR, Ministerstvo si od ní ale v případě řízení o archeologickém nálezů vyžádá vyjádření. Obdobně jako při prohlašování si Ministerstvo vyžádá i vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu s rozšířenou působností (Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 8).

Nezbytnou podmínkou pro zrušení prohlášení za kulturní památku jsou mimořádně závažné důvody. První kategorií důvodů je posun v oblasti poznání vlastností věci, který musí prokázat, že věc nenaplnuje, nebo že nenávratně ztratila památkové hodnoty, kvůli kterým byla za kulturní památku prohlášena. Druhou kategorií důvodů jsou situace, kdy proti zachování památkové ochrany stojí jiný zájem než zájem památkové péče. Příkladem z minulosti může být veřejný zájem na těžbě nerostných surovin, dnes například výstavba dopravní infrastruktury (Zídek et al. 2019, 62–63). Ministerstvo může zrušení prohlášení podmínit zpracováním měřické a fotografické dokumentace, provedením stavebně historických, popřípadě archeologických průzkumů, přemístěním vybraných prvků kulturní památky a úpravou vzniklého prostoru (Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, § 7 odst. 3). Jelikož v posledních letech k zrušení prohlášení archeologického nálezů za kulturní památku nedošlo, nelze uvést konkrétní příklady.

Aktuální stav ochrany archeologických nálezů institutem kulturní památky

Výsledkem popsanych procesů je aktuální stav ochrany archeologických nálezů v České republice. Z celkového počtu téměř 40 000 (NPÚ-4: Kulturní památky. Nemovité památky) nemovitých kulturních památek tvoří archeologické nálezů přibližně 1 700 položek.⁵ Movité archeologické nálezů jsou evidovány pouze v podobě šesti položek, jedná se však o soubory archeologických nálezů. Chráněno je tedy několik stovek movitých archeologických nálezů kupř. z období paleolitu či raného středověku.

V roce 2022 bylo za kulturní památku prohlášeno celkem 120 věcí, v prvním pololetí roku 2023 pak 50 věcí. Povaha památky však není evidována, ze zveřejněných seznamů lze dle našeho názoru za kulturní památku s čistě archeologickou podstatou považovat jen jednu – pozůstatky šibenice u Rožmberka nad Vltavou (Ministerstvo kultury: Kulturní památky. Přehled řízení o prohlášení za KP 2022). K tempu prohlašování archeologických nálezů lze uvést, že první archeologické nálezy byly za kulturní památku prohlášeny v roce 1958 v návaznosti na počátek platnosti zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách. Průměrně je tedy prohlašováno za kulturní památku více než 25 archeologických nálezů ročně. K tomu je však nutné podotknout, že toto průměrné číslo je velmi zkrslující. Systém Národního památkového ústavu (památkový katalog) však v současné době nedovoluje filtrovat prohlášené⁶ a zapsané⁷ kulturní památky, pro demonstraci tempa prohlašování po 1. lednu 1988 jsme tedy zvolili situaci na území jihomoravského kraje. Zde evidujeme v současné době 105 nemovitých archeologických kulturních památek, z nichž pouhých sedm bylo prohlášeno Ministerstvem kultury podle zákona č. 20/1987 Sb. Jedna památka (zřícenina hradu Lelekovice) pak byla postižena tzv. pozdním zápisem, tedy právním stavem, kdy byla zapsána do státního seznamu po prvním lednu 1988 a byla považována za kulturní památku až do rozhodnutí nejvyššího správního soudu 13. 11. 2020,⁸ které konstatovalo nicotnost takového zápisu. Od nabytí právní moci tohoto aktu ji tedy za kulturní památku nepovažujeme. V Jihomoravském kraji byla první prohlášenou archeologickou památkou základová zdiva původně gotického kostela sv. Alžběty ve Znojmě, a to až 21. 10. 2006. V letech 2007 a 2008 pak následovalo prohlášení tří paleolitických lokalit v Dolních Věstonicích a Pavlově, 2012 hrádku Rumberk a 2014 základových zdív románské rotundy na Starém Brně. Poslední jihomoravskou památkou archeologické povahy byly v roce 2020 prohlášeny pozůstatky vnějšího opevnění (barbakánu) tzv. Běhounské brány v Brně. Za současné situace můžeme konstatovat, že v rámci tohoto regionu mnoho signifikantních lokalit na své prohlášení ještě čeká a nepoživají ochrany podle zákona č. 20/1987 Sb. Jedním z takových případů je například areál hradiska Cezavy u Blučiny, kde i přes dosud zažehnané snahy výstavby částí hradiska v původní poloze a konstatování hodnoty archeologické nálezové situace nebyly v posledních letech provedeny adekvátní kroky k ochraně této významné památky.

Archeologické rezervace a jejich prohlašování

Druhým nástrojem ochrany archeologického dědictví, který nabízí zákon o státní památkové péči, je možnost prohlášení památkových rezervací (zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 5 odst. 1). Památkové rezervace prohlašuje nařízením vláda, aktuálně je jich v České republice 114,⁹ přičemž archeologickou povahu má devět z nich. Kraje nejsou zastoupeny rovnoměrně, ve Středočeském kraji se nacházejí tři rezervace, v Jihomoravském dvě. Kraje Hlavní město Praha, Královohradecký, Liberecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Plzeňský, Vysočina, Zlínský památkovou rezervaci archeologické povahy nemají (Tab. 1). Účelem rezervace je poskytnout ochranu území, jehož charakter je určen souborem nemovitých kulturních památek, v případě archeologických lokalit pak archeologických nálezů. Pojem archeologický nález jako termín je pak v zákoně specifikován v § 23 odst. 1, přičemž se jedná o obecnou formulaci, pod kterou lze zahrnout archeologické nálezů (artefakty) i archeologické situace. Zatímco v ostatních plošně chráněných územích zákon nerozlišuje charakter rezervace,¹⁰ v případě archeologických lokalit je typ rezervace specifikován oborově již v § 5 odst. 1 zákona (dále APR), kdy oproti ostatním rezervacím

není v tomto případě třeba bezprostřední přítomnost kulturních památek, ale za adekvátní kulturně historickou hodnotu je považován samotný archeologický nálezy, resp. jejich koncentrace.

Lokalita	kraj	datum vyhlášení
Levý Hradec	Středočeský	10. 4. 1956
Třísuv	Jihočeský	15. 12. 1961
Slavníkovská Libice	Středočeský	31. 8. 1961
Pohansko/Břeclav	Jihomoravský	30. 11. 1965
České Lhotice	Pardubický	14. 5. 1965
Staré Zámky/Brno	Jihomoravský	28. 4. 1966
Tašovice	Karlovarský	28. 4. 1966
Libodřický mohylník	Středočeský	28. 4. 1966
Bílina	Ústecký	28. 4. 1966

Tab. 1. Přehled archeologických památkových rezervací.

Tab. 1. Overview of archaeological monument reservations.

Velmi účinným nástrojem, který zákon nabízí, je zpracování plánu ochrany APR a památkových rezervací obecně. V současné době si však nejsme vědomi, že by tento nástroj byl využíván, což může být spojeno s nároky na vyhotovení podobného materiálu a zároveň omezením doby jeho platnosti na max. 10 let. Na druhou stranu je však důležité zdůraznit, že zejména v případě APR by plán ochrany byl konkrétním nástrojem, který je schopen v rámci plošně chráněného území zcela čitelně vymezit předmět ochrany veřejného zájmu. Od 1. 1. 2024 bude možné plány ochrany kodifikovat na dobu neurčitou, navíc k jejich podpoře vyzval sám ministr kultury ČR Martin Baxa ve svém interpelečním projevu na půdě Poslanecké sněmovny parlamentu ČR.¹¹

Pro splnění uvedeného účelu může vláda ve vydaném nařízení stanovit podmínky ochrany. Tyto nelze generalizovat, mohou se lišit, a to s ohledem na konkrétní potřeby daného území. Obecně je však možné konstatovat, že při vyhlášení plošně chráněných území a specifikaci podmínek ochrany jsou vyhlášky publikované ve sbírce zákonů s přibývajícím časem stále stručnější a velmi obecné. Za dobu účinnosti současného památkového zákona došlo k vyhlášení památkových rezervací pouze čtyřikrát (Nařízení vlády č. 54/1989 Sb., č. 443/1992 Sb., 127/1995 Sb. a 430/2017 Sb.), kdy s výjimkou pevnostního města Terezín upravují vyhlášky většinou obecné zásady, v extrémním případě vyhlášení souboru šedesáti¹² VPR a MPR roku 1995 pak nejsou podmínky ochrany stanoveny vůbec. Takové situace ovšem navozují dojem neprůhlednosti systému památkové péče a přispívají k odlišným přístupům v regulaci totožných či obdobných záležitostí v jednotlivých plošně chráněných územích.

I když to zákon o státní památkové péči výslovně neupravuje, může vláda prohlášení památkové rezervace změnit či zrušit. V praxi došlo ke změně pouze jednou, přičemž se tato dotkla památkových rezervací Františkovy Lázně a Terezín (Zídek et al. 2019, 13).

Téměř všechny archeologické památkové rezervace jsou prohlášeny podle zákona o kulturních památkách č. 22/1958 Sb. Ministerstvem školství a kultury, když specifickou pozici zaujímá APR Levý Hradec, prohlášená již roku 1956, ostatně jako první archeologická rezervace v ČSSR. Vzhledem k době prohlášení je právní základ této rezervace opřen o § 2 vládního nařízení č. 274/1941 Sb. o archeologických památkách.¹³ Veškeré APR, opět s výjimkou Levého Hradce, byly výnosem Ministerstva kultury ze dne 21. 12. 1987 (Výnos Ministerstva kultury č. j. 16417/87-VI/1), tedy několik málo dní před nabytím účinnosti nového zákona o státní památkové péči, znovu vyhlášeny. K tomuto kroku patrně vedla roztržičnost právní praxe vyhlášení

APR v 60. letech 20. století, kdy nebyly naplněny veškeré právní náležitosti vyplývající z ustanovení zákona č. 22/1958. Situací bylo zřejmě nutné narovnat před nabytím účinnosti nové právní normy, ostatně to lze ze současného pohledu ocenit, jelikož podobný právní úkon nebyl proveden v případě tisíců kulturních památek, z dnešního pohledu nahlížených jako tzv. pozdní zápisy, které v důsledku této právní chyby statut kulturní památky pozbyly (Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 As 157/2019 – 27 ze dne 13. 11. 2020).

Velice zajímavou kauzou v této věci pak bylo uznání platnosti vyhlášení výše zmíněné APR Levý Hradec. Roku 2011 vydalo Ministerstvo dokument, kdy konstatuje, že na seznamu APR se nacházejí dvě položky, které nejsou podle současné právní úpravy v oblasti památkové péče za archeologické rezervace považovány. Jednalo se o jeskyni Šipka, a právě hradiště Levý Hradec, které Ministerstvo požadovalo ze seznamu vypustit (Stanovisko Ministerstva kultury České republiky č.j. MK 30426/2011 OPP). V případě lokality jeskyně Šipka došlo dle Ministerstva k situaci, že jeskyně samotná byla prohlášena za národní přírodní památku, a její ochrana je tedy dostatečně zajištěna (sic!) dle jiné právní normy – zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. V případě Levého Hradce pak byla konstatována ne navazující právní úprava. Následně však Ministerstvo svůj názor částečně revidovalo a dokumentem z roku 2016 (Stanoviska Ministerstva kultury České republiky, č.j. MK 21227/2016 PI a následně č.j. MK 56728/2018) doložila památková inspekce návaznost právních norem a konstatovala nutnost opětovného zařazení hradiště Levý Hradec do ústředního seznamu kulturních památek.

Z pohledu odborných organizací působících v oblasti památkové péče a archeologie je proto nezbytné pokračovat dále v trendu nastoleném v 60. letech 20. století, a i nadále hledat vhodné způsoby ochrany archeologického dědictví, a to jak formou prohlášení jednotlivostí za kulturní památky, tak úvahami o vyhlášení plošně rozsáhlých celků výjimečných archeologických nalezišť za památkové rezervace. Přínosem by mohla být větší flexibilita a stratifikace ochrany dle významu a rozsahu. Nutností je však dobré poznání předmětu ochrany a kritické vyhodnocení významu daného území tak, aby nebyly opakovány chyby z 60. let 20. století, kdy význam některých vyhlášených lokalit zcela jistě neodpovídal aktuálnímu stavu poznání a snad byl někdy i politicky motivován. Využití obou nástrojů ochrany by mohlo umožnit přizpůsobení ochrany tak, aby nepředstavovala přílišné zásahy do vlastnických práv a zároveň dostatečně chránila zájmové území.

Vize památkové ochrany archeologického dědictví v následujícím období

Jak oba Archeologické ústavy, tak i Národní památkový ústav aktuálně řeší otázky ohledně dalšího postupu směrem k ochraně archeologického dědictví. Příprava návrhů na prohlášení archeologických nálezů za kulturní památky průběžně pokračuje. Nabízí se však otázka, jak efektivní a pružný je současný systém, a to zejména s ohledem na nutnou ochranu archeologického dědictví v době, kdy se společnost vyvíjí takovou rychlostí a kdy jsme schopni sledovat v podstatě online jakoukoliv událost na Zemi i v blízkém vesmíru. Nastavený systém se v tomto kontextu ukazuje jako neúčinný, preventivní mechanismy v podstatě neexistují.

Krom vlastních zdrojů Archeologických ústavů a Národního památkového ústavu jsou ve věci ochrany a prohlášení památek archeologického dědictví podle zákona o státní památkové péči velmi přínosné i podněty „z venčí“, od odborné i laické veřejnosti. Na výzvu, kterou v tomto ohledu ředitel Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., a Národního památkového

ústavu, Územní odborné pracoviště v Brně, v roce 2018, společnými silami adresovali regionálním archeologickým komisím na Moravě však nebyly zaznamenány žádné reakce (Společný dopis Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., a Národního památkového ústavu).

Národní památkový ústav začíná v současné době opět vyvíjet aktivity k prohlášení dalších archeologických památkových rezervací, k čemuž nás vedou zcela jasné důvody. Za posledních téměř 60 let se obor archeologie vyvinul do zcela jiné podoby, než jsme jej znali v první polovině 60. let. Památková péče však tento proces nereflkuje. V podstatě každodenně je, byť odborně, likvidován archeologický fond, který by měl minimálně v reprezentativní části zůstat zachován. Pokusy o jeho zachování jsou prozatím spíše ojedinělé a svědčí zejména o vizionářském náhledu některých odborníků na celou věc, zákonná úprava a její vymahatelnost však pokulhává. Nutno podotknout, že tyto realizované projekty (jmenujme zejména Praha archeologická: kategorie Památková péče – viz odkaz v Literatuře) jsou učiněny vždy v návaznosti na tradici archeologických aktivit v daném místě, a tedy i na dokonalé poznání území tak, aby byla ochrana cílená a účinná. Jedním z účinných, efektivních a čitelných nástrojů by mohlo být již výše zmíněné využívání plánů ochrany. Je rozhodně nutné konstatovat, že i v případě kvalitního poznání území není institut vyhlášení archeologických památkových rezervací v oblasti památkové péče využíván dostatečně, respektive v posledních 57 letech nebyl využit ani jednou, když nápravu právních vad původních vyhlášení v roce 1987 nelze z hlediska památkové péče považovat za uplatnění mechanismu ochrany na nová území, ale šlo zde zejména o zachování a setrvání stavu.

V současné době je dle našeho názoru nezbytné oborovou diskuzí specifikovat, jaké jsou současné priority památkové péče v oboru archeologie, a v návaznosti na tuto skutečnost vytvořit v oborové shodě seznamy území s požadovanou nejvyšší ochranou. Následně je pak nutné, aby bylo neprodleně přistoupeno ke krokům vedoucím k prohlášení kulturních či národních kulturních památek s archeologickou povahou, u nejvzácnějších rozsáhlých území pak musí být vyvíjen společenský tlak na jejich vyhlášení památkovými rezervacemi. Jelikož od platnosti aktuálního zákona o státní památkové péči nebyly žádné archeologické památkové rezervace prohlášené, jedná se i pro aktuální pracovníky ústavů o neprobádanou půdu. Na závěr tak lze vyjádřit naději, že ochrana archeologického dědictví bude pokračovat za využití všech dostupných nástrojů tak, aby byly archeologické památky v dostatečném rozsahu zachovány pro naši společnost.

Tento text vznikl v rámci naplňování poslání memoranda o vzájemné spolupráci, uzavřeného mezi archeologickými ústavu AV ČR a Národním památkovým ústavem, podepsaného dne 5. 10. 2022.

Poznámky

- 1 Text zákona sice používá pojem návrh, jelikož ale toto podání není přímo důvodem pro zahájení řízení, jedná se prakticky o podnět.
- 2 Zde je však nutné podotknout, že vlastnictví kraje vůči nálezů nastává až v momentě, kdy je tento vyzvednut ze země.
- 3 Zákon okruh účastníků nespécifikuje, obecně lze stručně konstatovat, že se jedná o osoby, kterých se řízení týká. V těchto případech to typicky budou hlavně vlastníci dotčených nemovitostí. Máme za to, že AV ČR by účastníkem řízení neměla být – prohlášení kulturní památky, změna rozhodnutí nebo zrušení rozhodnutí totiž nemají žádný dopad na její práva a povinnosti. Navzdory uvedenému jsou známá řízení, kdy byla AV ČR vyzvána k vyjádření dle § 86 odst. 2

zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, jako kdyby účastníkem řízení byla (viz např. řízení zmíněné v pozn. 4).

- 4 V poslední době například zamítnut rozklad napadající prohlášení kulturní památky s archeologickou podstatou u pozemků v k. ú. Pavlov u Dolních Věstonic (rozhodnutí MK ČR č.j. MK 50924/2023 OLP).
- 5 Z důvodu odlišné metodiky a evidence jednotlivých pracovišť NPÚ nelze tento údaj vnímat jako absolutní a bezvadný.
- 6 Podle zákona 20/1987 Sb., o státní památkové péči.
- 7 Podle zákona 22/1958 Sb., o kulturních památkách.
- 8 Nejvyšší správní soud v rozsudku č.j. 5 As 157/2019-27 ze dne 13. 11. 2020 judikoval, že památka zapsaná dle zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, do státního seznamu kulturních památek po 31. 12. 1987 za účinnosti zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, kterým byl zákon č. 22/1958 Sb. zrušen, není kulturní památkou.
- 9 39 MPR, 61 VPR, 5 ostatních, a to většinou charakteru lázeňských míst a jedné technické rezervace.
- 10 Rozeznáváme rezervace vesnické, městské, technické.
- 11 Projev ministra kultury M. Baxy na 78. schůzi Poslanecké sněmovny 26. října 2023 – odpověď na interpelaci poslankyně Z. Ožanové k státní památkové péči.
- 12 Tedy více než poloviny současného fondu.
- 13 Toto nařízení pouze obecně specifikuje povinnost podrobit se nařízením úřadu a strpět jeho opatření, prohlášení rezervace bylo tedy v dané době skutečně revolučním počinem, a je v této souvislosti nutné uvažovat, že právě toto prohlášení dalo základ zákonné úpravě z roku 1958 a související vyhlášce vydané o rok později.

Literatura

- Kremr, T. 2023:** Brno podá k soudu návrh na zrušení nedávno vyhlášených památkových zón ve městě. In: *Český rozhlas. Zprávy z jižní Moravy*. 7. červen 2023, 14:30. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/brno-poda-k-soudu-navrh-na-zruseni-nedavno-vyhlasenych-pamatkovych-zon-ve-meste-9011076>.
- Ministerstvo kultury:** Přehled řízení o prohlášení za KP 2022 [online]. *Ministerstvo kultury. Kulturní dědictví. Památková péče*. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/kulturni-pamatky-cs-260>.
- NPÚ:** *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>.
- NPÚ-1:** Hradisko „Starý zámek“. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. Kat. č. 1000142550. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/hradisko-stary-zamek-24460357>.
- NPÚ-2:** Hradiště „Starý Zámek“. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. Rejstr. č. ÚSKP 31060/7-3700. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/hradiste-stary-zamek-142550>.
- NPÚ-3:** Hrad Luleč. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. Kat. č. 1000154096. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/hrad-lulec-24459813>.
- NPÚ-4:** *Národní památkový ústav. Kulturní památky. Nemovité památky* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/pamatkovy-fond/kulturni-pamatky>.
- Praha archeologická:** Památková péče. *Praha archeologická. Integrovaný / informační systém archeologických pramenů Prahy*. [online]. © 2022 Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://praha.aiscr.cz/map/>.
- Zídek, M. et al. 2019:** *Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer.

Další legislativní a jiné zdroje

- Nařízení vlády České socialistické republiky ze dne 19. dubna 1989 o prohlášení území historických jader měst Kolína, Plzně, Brna, Lipníku nad Bečvou a Příboru za památkové rezervace. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-54>.
- Nařízení vlády České republiky ze dne 29. července 1992 o prohlášení historického jádra města Františkovy Lázně a území pevnosti Terezín za památkovou rezervaci. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-443>.
- Nařízení vlády České republiky ze dne 24. května 1995 o prohlášení území ucelených částí vybraných měst a obcí s dochovanými soubory lidové architektury za památkové rezervace. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-127>.
- Nařízení vlády ze dne 6. prosince 2017 o prohlášení území vybraných částí měst Františkovy Lázně, Cheb, Karlovy Vary a Mariánské Lázně a obce Valy s lázeňskou kulturní krajinou za památkové rezervace a o změně nařízení vlády č. 443/1992 Sb., o prohlášení území historického jádra města Františkovy Lázně a území pevnosti Terezín za památkové rezervace. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-430>.
- Projev ministra kultury Baxy na 78. schůzi Poslanecké sněmovny 26. října 2023 – odpověď na interpelaci poslankyně Ožanové k státní památkové péči. In: ČT24. [online]. Zpráva o projevu. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/poslanci-behem-interpelaci-resili-nabor-policistu-jejich-pocet-se-zvysil-o-800-rekl-rakusan-184>.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 As 157/2019-27 ze dne 13. 11. 2020. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nsscr/5-as-157-2019-27>.
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 99/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidované). In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2000-99>.
- Společný dopis ředitele Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., Lumíra Poláčka a ředitele Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště Brno, Zdeňka Váchy č.j. ARUB/4935/2018 a NPU-371/70417/2018 ze dne 6. 9. 2018. Uloženo: archiv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.
- Stanovisko Ministerstva kultury České republiky č.j. MK 30426/2011 OPP. Uloženo: archiv Národního památkového ústavu.
- Stanovisko Ministerstva kultury České republiky č.j. MK 21227/2016 PI ze dne 15. dubna 2016. In: *Ministerstvo kultury* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2016_021227-5826.docx.
- Stanovisko Ministerstva kultury České republiky č.j. MK 56728/2018 OPP. Uloženo: archiv Národního památkového ústavu.
- Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-66>.
- Výnos Ministerstva kultury ze dne 21. 12. 1987 č. j. 16417/87-VI/1, o prohlášení historických jader měst Kutné Hory, Českého Krumlova, Jindřichova Hradce, Slavonic, Tábora, Žatce, Hradce Králové, Jičína, Josefova, Litomyšle, Pardubic, Znojma, Nového Jičína, Olomouce, obce Kuks s přílehlým komplexem bývalého hospitálu a souborem plastik v Betlémě, souboru technických památek Stará huť v Josefovském údolí u Olomučan a archeologických lokalit Libodřický mohylník, Slavníkovská Libice, Třísov. In: *Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva kultury ČSR*. 1987, XLV(8–9).
- Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>.
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>.
- Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>.

Summary

The process of proclaiming archaeological Cultural Monuments and archaeological Monument Reservations

The paper briefly presents the process of proclaiming an Archaeological Find as a Cultural Monument, including both the administrative procedures and preparation of a proposal for the proclamation. Subsequently, the current state of protection of Archaeological Finds in the form of Cultural Monuments is briefly presented. In the second part, attention is similarly paid to Monument Reservations. The end of the paper is dedicated to the needs of Archaeological Heritage Care in the near future.

Róbert Antal, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Petr Holub, Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Brně